

den verhardten rand samenkomen, 5—25 c.M. lang, 1.5—4 c.M. breed; de fertiele blaadjes zijn smal lijnvormig, onderzijds dicht met sporangiën bedekt, die door den benedenwaarts ingebogen bladrand meer of minder ingesloten worden, 10—35 c.M. lang, 0.1—0.5 c.M. breed. Deze laatste kunnen het geheele blad in beslag nemen, doch vaak slechts de bovenste vinnen daarvan.

De wetenschappelijke soortnaam der varen duidt aan, dat zij een echte moerasvaren moet zijn. Al valt dit volstrekt niet tegen te spreken, toch is zij geenszins gebonden aan stilstaand of modderig water. Zoo vindt men haar, behalve in vloedbosschen, op zandigen bodem, het meest langs rivier- en beekoevers, of in de steenachtige bedding daarvan, bij brongebieden en kirai- (*Metroxylon Sagus* ROTTB.) aanplantingen. Zij komt zoowel nabij zoet als nabij brak water voor. Het is voor alles een varen van de laagvlakte, vooral der kuststreken, maar is in de lagere bergstreken tot op 500 M. zeehoogte al evenmin zeldzaam, tenminste voor- zoover mij uit eigen ervaring in westelijk Java bekend is. Waar zij een steun kan vinden, klimt zij daar tegenop tot 15 M. en hooger, zoodat het geen zeldzaamheid is er geheel mee begroeide boomen aan te treffen. Kan zij niets in haar omgeving vinden om zich van den bodem te verheffen, dan kruipt zij kris en kras over den grond, vaak ook op elkaar steunend, om toch nog zoo hoog mogelijk te komen. De jonge bladeren zijn slap, eerst glimmend en wijnrood van kleur, vervolgens geleidelijk van roodbruin overgaand in lichtgroen. Het zijn deze jonge scheuten, welke als lalab gegeten worden en vaak op de markt verschijnen, tot bundeltjes bijeen gebonden. Men gebruikt deze groente zoowel rauw als gestoomd, en het smaakt tamelijk wel, is zacht slijmerig met een ideetje van bitterheid. Ook tot het bereiden van sajoer zijn deze jonge bladeren aan te bevelen, daar zij eenigszins overeen komt met sajoer bajam. Het vocht is dan wijnrood gekleurd, door de roode kleurstof uit de jonge bladeren.

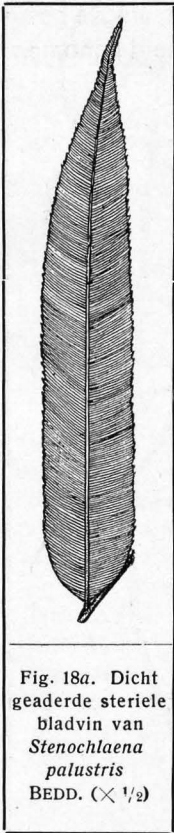


Fig. 18a. Dicht geaderde steriele bladvin van *Stenochlaena palustris* BEDD. ($\times \frac{1}{2}$)

De wortelen van *Stenochlaena* kunnen in het water, vooral van snelvlietende beekjes, dikwijls zeer lang worden, en vormen dan vlottende, gitzwarte strengen van een halven of een heelen meter lengte, op paardenhaar gelijkend. Aangezien deze kleur ook overeenstemt met het haar van het schoone geslacht alhier, nemen zij weleens de plaats in van valsch haar bij diegenen, wier dos niet al te weelderig is ontwikkeld. De Soendanezen noemen deze strengen koempai tjai, minder omdat zij niet zouden weten, dat hier geen sprake kan zijn van een water-Lycopodium, maar omdat zij het verschijnsel eigenaardig genoeg vinden, om er een aparten naam voor te bedenken. Volgens K. HEYNE leveren de taaie stengels hier en daar in de kuststreken een gewild handelsartikel op, geschikt voor vlechten en binden van vischtuig.

Stenochlaena palustris is bekend van tropisch Azië en Australië tot in Polynesië.

(Wordt vervolgd).

R. C. BAKHUIZEN V. D. BRINK.

EEN OUDE PLANTENGEOGRAPHISCHE OPMERKING.

Tegenwoordig is het overbekend, dat niet overal op aarde een zelfde verzameling van plantensoorten voorkomen, ja, bij wat nauwkeuriger bestudeering blijkt steeds weer de groote afwisseling ook op beperkt gebied. Vooral zij, die zich in hun jeugd met grooter of kleiner belangstelling beijverd hadden om de Hollandsche flora te leeren kennen,

zich op hun reis naar Insulinde en in het bijzonder bij hun aankomst in het tropische land verplaatst vonden in een geheel vreemd, exotisch aandoende plantenwereld, zullen verwonderd ophooren bij de mededeeling, dat het nog niet ten volle viertal eeuwen geleden is, dat de Europeesche wetenschap na veel vruchteloos werk er van doordrongen werd, dat bijvoorbeeld in de uitgestrekte noord-Europeesche laagvlakte, waarin Nederland voor het grootste gedeelte is gelegen, niet dezelfde plantensoorten behoeven voor te komen als in Italië en overig Zuid-Europa.

Zooals in zoo vele zaken ging het in de middeleeuwen ook met de botanie. De werken der Grieken uit het toppunt van hun beschavingsgeschiedenis werden als de beste bronnen van alle wetenschap beschouwd, steeds weer bestudeerd en ten voorbeeld genomen. Toen men in Noord Europa behoefte ging gevoelen aan een rangschikking en aan benamingen van de planten, welke in een of ander opzicht voor den mensch van nut waren, of als nuttig werden beschouwd, greep men natuurlijk weer naar de Grieksche meesters. Bij DIOSCORIDES (70 j.n. Chr.) vond men in een, de gegevens bij nog oudere schrijvers compileerend werk een zeshonderd planten genoemd, en met deze trachtte men tot in den treure de in zijn eigen omgeving voorkomende bloemen en gewassen te identificeren. Gebroken werd met deze werkwijze pas een kleine vier honderd jaar geleden.

Verschillen in plantenbedekking moeten toch echter aan hen, die groote tochten ondernamen, niet ontgaan kunnen zijn. Dat het gebonden zijn van een of andere plantensoort aan een beperkt gebied ook reeds heel lang geleden wel eens werd opgemerkt, vindt men bevestigd in een artikel van W. P. GROENEVELDT ¹⁾ over oud-Chineesche publicaties, waarin sprake is van bezoeken aan Insulinde en het aangrenzende Malakka. De bedoelde passage komt voor in het reisverhaal van FAHIEN.

Zooals bekend zijn de mededeelingen van dezen Chineeschen Boeddhisten-monnik van de oudste, welke over Java handelen. FAHIEN toog omstreeks het jaar 400 uit China over land naar Voor-Indië, kwam er na jaren in Ceylon, vanwaar hij in een groot koopvaardijschip de reis naar Java meemaakte. Op Java bleef hij een maand of vijf, waarna hij ook weer op een koopvaardijschip, met eveneens een twee honderd menschen aan boord, passage verkreeg naar China. Deze reis verliep al evenmin voorspoedig als de vorige; ook nu hevige storm met groot gevaar van vergaan; de kooplieden begonnen zelfs in de hachelijkste oogenblikken de schuld van alles te schuiven op FAHIEN, den Boeddhist, doch door één van hen werd hij met succes in bescherming genomen. Nadat de storm eindelijk bedaard was, konden ze zich niet meer oriënteren. Op goed geluk werd toen maar in noordelijke richting verder gestuurd. Toen de normale reisduur al lang verstreken was, gingen ze meer naar het noordwesten om het land te bereiken, teneinde daar te kunnen vernemen, waar zij zich zoo ongeveer bevonden. Ze kwamen ergens in een zeer dun bevolkte streek aan land, vonden er versch water, en na eenigen tijd zagen zij toch nog een paar mannen, aan wien FAHIEN de zoo gewenschte inlichtingen kon vragen. Maar van te voren wisten ze reeds dat ze in China waren beland, *daar ze er een zeker kruid aantreffen*.

Een praktische toepassing van plantengeographie! Alleen jammer, dat het bij deze mededeeling blijft, en we verder wel onbekend zullen blijven met het toen zeker met vreugde begroet plantje.

J. B.

¹⁾ *Notes on the Malay Archipelago and Malacca, compiled from Chinese sources.* Verhand. Bat. Gen. v. K. & W. XXXIX. 1880.